

Sygn. akt IV CSK 546/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 września 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

SSN Karol Weitz

Protokolant Izabela Czapowska

w sprawie z powództwa A. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w B.
przeciwko M. H.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 20 września 2018 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 14 czerwca 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od pozwanego na rzecz
powódki kwotę 8100,00 (osiem tysięcy sto) zł tytułem zwrotu
kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w B. wyrokiem z dnia 9 grudnia 2015 r. utrzymał w mocy wydany przez ten Sąd w postępowaniu nakazowym w dniu 8 kwietnia 2015 r. nakaz zapłaty zobowiązujący pozwanego M. H. do uiszczenia na rzecz powódki A. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w B. kwoty 322.892,25 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 3 marca 2015 r., przyjmując za podstawę rozstrzygnięcia następujące ustalenia i wnioski.

W dniu 13 grudnia 2011 r. powódka jako sprzedająca zawarła z pozwanym jako kupującym umowę sprzedaży samochodu marki Mercedes za cenę 358.892,25 zł. Na podstawie tej umowy pozwany zobowiązał się uiścić zaliczkę w kwocie 36.000,00 zł a pozostałą część ceny zapłacić do dnia odbioru samochodu.

W tym samym dniu pozwany zawarł z Centrum [...] spółką z ograniczoną odpowiedzialnością w S. (dalej: „CIO”) umowę inwestycyjną, na podstawie której spółka ta zobowiązała się do inwestowania kwoty 82.725,00 zł przekazanej jej przez pozwanego i przeznaczenia pozyskanych w ten sposób środków na zapłatę ceny za samochód marki Mercedes, należnej powódce z tytułu umowy sprzedaży zawartej z pozwanym. W wykonaniu tej umowy spółka CIO dokonała wpłaty na rzecz powódki kwoty 322.892,25 zł a pozwany odebrał zakupiony samochód.

Sąd Rejonowy w S. postanowieniem z dnia 3 lipca 2012 r. ogłosił upadłość Centrum [...] spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S., obejmującą likwidację jej majątku.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 18 lutego 2015 r., sygn. akt I AC (...), zmieniając wyrok Sądu Okręgowego w B. z dnia 22 lipca 2014 r., sygn. akt VII GC (...), zasądził od powódki na rzecz syndyka masy upadłości CIO kwotę 322.892,25 zł z odsetkami ustawowymi i kosztami procesu. Powódka zapłaciła powyższą kwotę.

Sąd Okręgowy podzielił ustalenia poczynione przez Sąd Apelacyjny w sprawie I ACa (...) i uznał, że spełnienie świadczenia przez spółkę nastąpiło bez jakiegokolwiek ekwiwalentu ze strony powódki, wobec czego było czynnością prawną nieodpłatną, dokonaną przy tym w ciągu roku od złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości, a więc - w świetle art. 127 u.p.u.n. - bezskuteczną.

W konsekwencji przyjął, że roszczenie powódki jest roszczeniem o zapłatę ceny sprzedaży, znajdującym oparcie w art. 535 § 1 k.c.

Sąd Okręgowy wskazał, że powództwo mogłoby być uwzględnione również na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu (art. 410 w związku z art. 405 k.c.), gdyż pozwany uzyskując samochód bezsprzecznie wzbogacił się kosztem powódki o kwotę, którą miał zapłacić z tytułu ceny.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną oddalił apelację pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego i - uwzględniając zażalenie powódki - zmienił to orzeczenie w części rozstrzygającej o kosztach procesu za pierwszą instancję w ten sposób, że zasadzoną z tego tytułu od pozwanego na rzecz powódki kwotę 7.066,63 zł podwyższył do kwoty 15.695,63 zł. Podzielił pogląd Sądu Okręgowego, że roszczenie powódki o zapłatę ceny sprzedaży samochodu, wynikające z umowy z dnia 13 grudnia 2011 r., nie wygasło z chwilą przelania przez CIO, tj. przez osobę trzecią, na rzecz powódki kwoty odpowiadającej cenie. Wniosek ten oparł na ustaleniu, że umowa o inwestowanie środków zawarta przez pozwanego z CIO - jako sprzeczna z bezwzględnie obowiązującym art. 5 ust. 4 Prawa bankowego - była nieważna. Podkreślił przy tym, że skutek ten rozciąga się na postanowienia umowy zawierające zobowiązanie CIO do zapłaty na rzecz powódki ceny samochodu nabytego przez pozwanego na podstawie umowy sprzedaży zawartej w dniu 13 grudnia 2011 r. Próba realizacji tego zobowiązania nie miała mocy normatywnej, skoro jego źródłem było nieważne zastrzeżenie umowne. Powódka nie uzyskała zatem należnego jej świadczenia z tytułu umowy sprzedaży zawartej z pozwanym, co usprawiedliwia żądanie pozwu.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach określonych w art. 398¹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., pozwany zarzucił naruszenie: art. 378 § 1 k.p.c., art. 353 § 1, art. 354 § 1, art. 393 § 1, art. 535, art. 118, art. 405, art. 409, art. 410 i art. 471 § 1 w związku z art. 6 k.c. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie tego orzeczenia i wydanie rozstrzygnięcia co do istoty sprawy przez zmianę wyroku Sądu Okręgowego polegającą na uchyleniu nakazu zapłaty z dnia 8 kwietnia 2015 r. i oddaleniu powództwa w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się w pierwszej kolejności do podstawy kasacyjnej naruszenia przepisów postępowania, należy stwierdzić, że podniesiony w ramach tej podstawy zarzut naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. nie zasługiwał na uwzględnienie.

Według skarżącego, Sąd Apelacyjny naruszył wymieniony przepis nie odnosząc się merytorycznie do podniesionych w apelacji zarzutów obraży przez Sąd Okręgowy przepisów art. 6, art. 353 § 1, art. 354 § 1, art. 356 § 1 i 2, art. 405, art. 409, art. 410, art. 118 i art. 471 § 1 k.c. Z zapatrywaniem tym nie można się jednak zgodzić.

U podstaw zaskarżonego wyroku legło założenie, że roszczenie powódki jest roszczeniem o zapłatę ceny, mającym źródło w umowie sprzedaży (art. 535 § 1 k.c.). Przyjęcie tej koncepcji rozstrzygnięcia wyłączało możliwość zastosowania w sprawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu oraz - powołanych w związku z zarzucanym naruszeniem tych przepisów - art. 6 i art. 118 k.c. W tej sytuacji roztrząsanie zarzutów odnoszących się do ewentualnej (innej) podstawy prawnej rozstrzygnięcia, odrzuconej przez Sąd drugiej instancji, byłoby zabiegiem zbędnym. Stwierdzenie to odnosi się również do zarzutu nierozważenia przez Sąd Apelacyjny możliwości zastosowania w sprawie art. 471 § 1 k.c. Należy zauważyć, że właściwą płaszczyznę krytyki trafności przyjętej podstawy rozstrzygnięcia mogą stanowić zarzuty naruszenia prawa materialnego, a nie obraży art. 378 k.p.c.

Zamierzonego skutku nie mogły odnieść również zarzuty wypełniające podstawę kasacyjną naruszenia prawa materialnego.

W ocenie skarżącego, Sąd Apelacyjny naruszył art. 353 § 1, art. 354 § 1, art. 393 § 1, art. 535 k.c. przez błędną wykładnię skutkującą przyjęciem, że zobowiązanie kupującego do zapłaty ceny za rzecz sprzedaną nie jest wykonane w sytuacji, w której kupujący zapłacił za rzecz za pośrednictwem osoby trzeciej, a potem sprzedawca zobowiązany był zwrócić otrzymaną cenę syndykowi masy upadłości na podstawie art. 127 ust. 1 i art. 134 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i naprawcze (obecnie Prawo upadłościowe, jedn. tekst: Dz. U. z 2017 r., poz. 2344 ze zm., dalej: „p.u.”), podczas gdy z chwilą zapłaty ceny przez kupującego za pośrednictwem osoby trzeciej zobowiązanie

z tytułu umowy sprzedaży pomiędzy stronami tej umowy wygasło, a ewentualne przyszłe roszczenia sprzedawcy do kupującego wynikają z innych podstaw prawnych.

Ocena tak sformułowanego zarzutu wymaga rozważenia tzw. skutku interwencyjnego, jaki w sprawie niniejszej wywiera wyrok Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 18 lutego 2015 r., sygn. akt I ACa (...), w sprawie z powództwa syndyka CIO przeciwko A., jako że M. H. brał udział w tej sprawie w charakterze interwenienta ubocznego po stronie pozwanej spółki A.. Istota tego skutku polega na tym, że wyrok wydany w procesie, w którym osoba trzecia wystąpiła z interwencją uboczną, ma moc wiążącą w późniejszym procesie (procesie wtórnym) między interwenientem ubocznym a stroną, do której ten interwenient przystąpił w procesie pierwotnym (interwentem). To związanie obejmuje nie tylko samo rozstrzygnięcie zawarte w wyroku wydanym w procesie pierwotnym, ale rozciąga się też na ustalenia faktyczne będące podstawą tego rozstrzygnięcia oraz ocenę prawną tych ustaleń i ocenę prawną kwestii prejudycjalnych; działa ono niezależnie od tego, czy ustalenia faktyczne lub oceny prawne są - obiektywnie - prawidłowe. Odstępstwa od związania zachodzą w sytuacji, w której wystąpi któraś z okoliczności uzasadniających uchylenie w procesie wtórnym przedmiotowego skutku (art. 82 k.p.c.).

W okolicznościach niniejszej sprawy należy uznać, że prawomocny wyrok wydany w sporze między syndykiem CIO a A. wywołał skutek interwencyjny w relacji między spółką A. a pozwanym; pozwany zgłosił skutecznie interwencję uboczną i nie wskazywał, że zachodzą podstawy do uchylenia działania skutku interwencyjnego, przewidziane w art. 82 *in fine* k.c.

Skoro w niniejszej sprawie działa skutek interwencyjny wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 13 lutego 2015 r., to Sądy obu instancji oraz Sąd Najwyższy rozpoznający skargę kasacyjną pozostawały związane ustaleniami faktycznymi, stanowiącymi podstawę tego wyroku i ich ocenami prawnymi. Związanie to obejmuje przyjętą w tym wyroku ocenę prawną umowy inwestycyjnej z dnia 13 grudnia 2011 r. i co do tego, że spełnienie w jej wykonaniu przez CIO na rzecz spółki A. świadczenie w postaci zapłaty kwoty odpowiadającej cenie

sprzedaży określonej w umowie z dnia 13 grudnia 2011 r. zawartej między A. a pozwaną nie mogło doprowadzić do wygaśnięcia roszczenia spółki A. wobec M. H. o zapłatę ceny sprzedaży zgodnie z umową z dnia 13 grudnia 2011 r. niezależnie od tego, czy zastrzeżenie świadczenia na rzecz osoby trzeciej było od początku nieważne, czy też jego spełnienie - jak wskazał alternatywnie Sąd Apelacyjny w procesie pierwotnym - dotknięte było sankcją bezskuteczności. W każdej z tych sytuacji, objętej skutkiem interwencyjnym, płatność dokonana przez CIO jako taka nie mogła zostać uznana za wykonania zobowiązania do zapłaty ceny sprzedaży. W świetle tej konstatacji bezzasadne były zarzuty naruszenia art. 353 § 1, art. 354 § 1, art. 393 § 1 i art. 535 k.c.

W konsekwencji bezprzedmiotowe było rozpatrywanie zarzutów naruszenia art. 118, art. 405, art. 409, art. 410 i art. 471 § 1 w związku z art. 6 k.c., które miałyby znaczenie jedynie w przypadku uznania, że roszczenie powódki jako roszczenie o zapłatę ceny sprzedaży było bezzasadne i należy ocenić je jako roszczenie o naprawienie szkody z tytułu niewykonania zobowiązania ewentualnie jako roszczenie o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ orzekł, jak w sentencji.

jw